

ZAŠTIĆENA PODRUČJA PRIRODE KAO MOTIVACIJA DOLASKA TURISTA KORISNIKA USLUGA NISKOTARIFNIH ZRAČNIH PRIJEVOZNIKA

Sažetak

Cilj je ovog rada utvrditi profil, ponašanje i zadovoljstvo turista korisnika usluga niskotarifnih zračnih prijevoznika koji su posjetili barem jedno zaštićeno područje prirode tijekom boravka u Zadarskoj županiji. U tu je svrhu od 2017. do 2022. godine provedeno primarno istraživanje na prigodnom uzorku turista korisnika usluga niskotarifnih zračnih prijevoznika u Zračnoj luci Zadar. U ukupnom uzorku od 3111 ispitanika, njih 2115 posjetilo je barem jedno zaštićeno područje prirode tijekom svojeg putovanja te je upravo taj uzorak analiziran za potrebe ovog rada.

Istraživanje pokazuje da među ispitanicima prevladava mlađa struktura starosne dobi turista. Radi se o iskusnim korisnicima usluga niskotarifnih zračnih prijevoznika, od kojih više od dvije trećine navodi da prvi put posjećuju Zadarsku županiju. Najčešće su motivirani suncem i morem, zatim nacionalnim parkovima i parkovima prirode. Ispitani turisti iskazuju visok stupanj zadovoljstva Zadarskom županijom kao odredištem, ljepotom i očuvanošću prirode te mogućnošću nalaženja mira i tišine, dok su manje zadovoljni kvalitetom lokalnog/javnog prijevoza te raznovrsnošću i kvalitetom gastronomske ponude. Također navode da bi Zadarsku županiju ponovno posjetili najviše zbog uživanja u miru i očuvanoj prirodi, uživanja u jelu i piću, zatim zbog kulturnih sadržaja, posebnih cijena prijevoza ili posebnih cijena smještaja.

S obzirom na dobivene rezultate istraživanja postoje jako dobri preduvjeti za značajniji razvoj ekoturizma u okviru tržišnog segmenta korisnika usluga niskotarifnih zračnih prijevoznika. No potrebno je poduzeti određene mjere i aktivnosti da bi se unaprijedila turistička ponuda temeljena na prirodnim resursima u odredištu. Premda ekoturizam predstavlja putovanja motivirana posjetom prirodnoj baštini u najširem smislu, u ovom radu prikazani su rezultati jednog segmenta ekoturista koji obuhvaćaju turiste koji su posjetili barem jedno zaštićeno područje prirode, a pritom su se kao prijevoznim sredstvom za dolazak na odredište koristili uslugama niskotarifnih zračnih prijevoznika. Upravo je u tome specifičnost, ali i znanstveni i praktični doprinos ovog istraživanja.

Ključne riječi: ekoturizam, motiv dolaska turista, niskotarifni zračni prijevoznici, zaštićena područja prirode, Zadarska županija

Uvod

Provođenje vremena na otvorenome i uživanje u prirodnim ljepotama česti su motivi turističkih putovanja, što ne čudi s obzirom na to da kontinuirana urbanizacija i užurbani način života u gradovima sve više opterećuju ljude. Urbanizacija, između ostalog, utječe na gubitak prirodnih staništa i dovodi do različite degradacije okoliša zbog čega očuvanje prirodne baštine postaje ključni cilj održivog razvoja (Klarin, 2018). Istodobno, iskonska povezanost s prirodom navodi čovjeka na bijeg od svakidašnjice i boravak u prirodi (Chow i dr., 2017). Da bi pridonijele zaštiti i očuvanju prirode, države zaštićuju određena područja različitim režimom i strogoćom zaštite (NN, 80/2013, 80/2019). Zaštićena područja prirode ujedno služe kao okvir planiranja i kontrole posjetiteljskih aktivnosti u prostoru obuhvaćenom odgovarajućim stupnjem zaštite. Atraktivnost prirodne baštine koja se čuva i njezin obrazovni karakter, ali i posjetiteljska infrastruktura koja se razvija u zaštićenim područjima sve su češći motivi turističkih izleta i putovanja (Carvache-Franco i dr., 2022; Marušić i dr., 2023). Temeljni izazov koji se nameće obuhvaća usklađivanje ciljeva zaštićenih područja s jedne strane te njihovu promociju na turističkom tržištu i motive turista da ih posjete s druge strane.

Organizacije koje upravljaju turističkim odredištima stvaraju i promoviraju turističke proizvode na temelju atrakcijske osnove koju posjeduju te privlače određene segmente turista čija je motivacija putovanja utemeljena na atrakcijskoj osnovi odredišta. Motivacija potiče turiste na putovanja, a najčešće se radi o spletu različitih motiva. U tom kontekstu posebno treba istaknuti strategiju guranja (engl. *push*) i strategiju privlačenja (engl. *pull*) (Dann, 1981). Strategija guranja obuhvaća čimbenike koji se odnose na potrebe, htijenja i želje pojedinca. Dakle, riječ je o intrinzičnim poticajima koji utječu na ponašanje turista. Privlačni pak čimbenici predstavljaju različita opipljiva obilježja turističkog odredišta koja motiviraju pojedinca da ga posjeti. Svakako, motivacija čini temelj za razvoj specifičnih oblika turizma i tržišnih niša, a jedna je od njih ona vezana za prirodnu baštinu. Razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije omogućio je dostupnost svih informacija potrebnih za organizaciju putovanja i ostvarenje potreba turista, dok su prometna dostignuća povezala sve dijelove svijeta. U takvom okruženju niskotarifni zračni prijevoznici najbrže su rastući oblik prijevoza u turizmu (Krce i dr., 2018). Mnogim linijama omogućila su se putovanja u udaljena odredišta po nižim cijenama pa su s aspekta ponude i potražnje umnogome utjecali na turistička kretanja.

Sukladno navedenome, cilj je ovog rada utvrditi profil i ponašanje turista koji su motivirani prirodnom baštinom pri dolasku u Zadarsku županiju, posebice zaštićenim područjima prirode, njihovo zadovoljstvo pojedinim elementima turističke ponude u odredištu te namjeru preporuke i ponovnog dolaska u odredište. Primarno je istraživanje provedeno od 2017. do 2022. godine na prigodnom uzorku turista korisnika usluga niskotarifnih zračnih prijevoznika koji su boravili u Zadarskoj županiji, a u ovom su radu prikazani rezultati istraživanja koji se odnose na ispitanike koji su tijekom boravka u Zadarskoj županiji posjetili barem jedno zaštićeno područje prirode.

Zaštićena područja prirode i turizam

Prema Zakonu o zaštiti prirode Republike Hrvatske, zaštićeno područje je „geografski jasno određen prostor koji je namijenjen zaštiti prirode i kojim se upravlja radi dugoročnog očuvanja prirode i pratećih usluga ekološkog sustava“ (NN, 80/2013). Tim zakonom uređen je sustav zaštite i cjelovitog očuvanja prirode i njezinih dijelova, s pripadajućim ciljevima i načelima te mjerama i instrumentima za njegovu provedbu. Republika Hrvatska bogata je prirodnom baštinom, stoga ne čudi što je Zakonom o zaštiti prirode zaštićeno čak 409 područja na oko 817 tisuća ha, što čini 9,3 % ukupnog teritorija Republike Hrvatske (MINGOR, 2021). Zaštita se provodi kroz devet različitih kategorija i razina, ovisno o temeljnim vrijednostima koje se žele zaštititi i očuvati. Kategorije su prema razini i strogoći zaštite sljedeće: strogi rezervat, nacionalni park, posebni rezervat, park prirode, regionalni park, spomenik prirode, značajni krajobraz, park-šuma te spomenik parkovne arhitekture. Ciljevi su tih kategorija zaštite očuvanje bioraznolikosti, georaznolikosti i krajobrazne raznolikosti u pojedinim prirodnim područjima. Najveći udio površine u ukupnoj površini zaštićenih područja čine parkovi prirode (4,9 %), a zatim značajni krajobrazi sa 1,51 %, dok je najveći broj spomenika parkovne arhitekture (njih 119), a najmanje je strogih rezervata i regionalnih parkova (po dva). Neka se područja štite kao međunarodno vrijedna područja, primjerice u okviru UNESCO-ove liste zaštite i MAB-a – Rezervata biosfere (MINGOR, 2023a). Pregled svih zaštićenih područja (prostorni položaj, granice, akti o proglašenju i dr.) dan je kroz cjelovitu bazu i interaktivnu kartu na mrežnoj stranici *Bioportal* (2024). U toj bazi mogu se pronaći i informacije o posjetiteljskoj infrastrukturi u zaštićenim područjima, poput infoobjekata, poučnih i drugih staza, atrakcija, špilja, točki za planinarenje, biciklizam i dr.

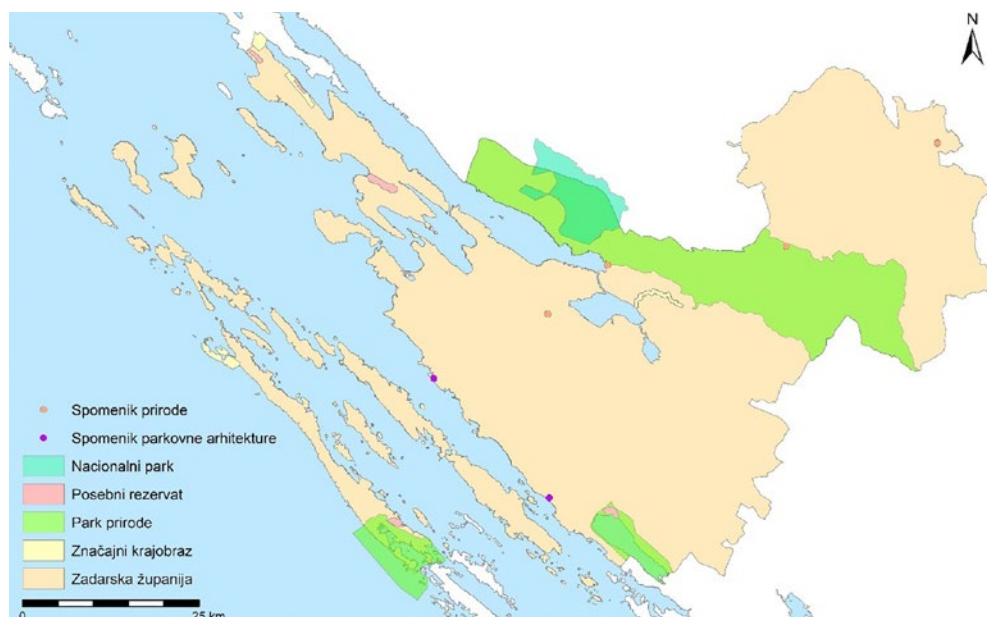
Međunarodna udruga za očuvanje prirode i prirodnih bogatstava (*International Union for Conservation of Nature and Natural Resources – IUCN*) zaštićena područja razvrstava u šest kategorija, prema ciljevima upravljanja zaštićenim područjem i budućem djelovanju nad tim područjem (Dudley, 2008). Iako sažetija od one koja se primjenjuje u Hrvatskoj, ta kategorizacija prema svojim obilježjima uglavnom odgovara tipologiji zaštićenih područja definiranoj u Zakonu o zaštiti prirode Republike Hrvatske. Neovisno o tome, tako razvrstana zaštićena područja važan su globalni standard za planiranje, uspostavljanje i upravljanje zaštićenim područjima. Naravno, svaka država unutar svog zakonodavstva zadržava pravo na vlastite specifičnosti kategorizacije i upravljanje zaštićenim područjima s obzirom na prirodne posebnosti (Vidaković, 2003; Dudley, 2013).

Zaštićenim područjima u Hrvatskoj upravljaju javne ustanove čiji su formalni osnivači Republika Hrvatska, županije i jedinice lokalne samouprave. Trenutačno u Republici Hrvatskoj djeluje 19 javnih ustanova na državnoj razini te 21 na županijskoj i 5 na lokalnoj razini (MINGOR, 2023b). Osnovna je djelatnost tih ustanova općenito zaštita, održavanje i promicanje zaštićenog područja, dok im je u djelokrugu upravljanja područjima ekološke mreže oču-

vanje ciljnih vrsta i stanišnih tipova (NN, 80/2013, 80/2019). U djelokrugu rada tih ustanova također je i očuvanje prirodnih vrijednosti, očuvanje kulturne baštine i tradicijskih vrijednosti, upravljanje posjećivanjem te suradnja s lokalnom zajednicom u cilju osiguravanja dugoročnog očuvanja prirodnih vrijednosti područja (MINGOR, 2023b). Upravo su ti elementi značajni u kontekstu turizma i turističke privlačnosti. Iz toga razloga IUCN navodi da su turizam i rekreacija primarni ili sekundarni cilj gotovo u svim kategorijama zaštićenih područja (osim u strogom rezervatu), posebice s aspekta održivog razvoja turizma (Eagles i dr., 2002). Naime, prirodna bogatstva zaštićenih područja pružaju iznimnu i jedinstvenu ljepotu te su mjesto za opuštanje, rekreaciju i mir, stoga sve više poprimaju obilježja turističkih atrakcija. Uz to, stvaraju mogućnosti za razvoj turizma na ruralnim područjima i različitih oblika turizma na otvorenome. Istodobno, turizam u zaštićenim područjima ima i obrazovnu funkciju jer pruža nove spoznaje o prirodi, promiče nacionalna prirodna bogatstva, ali i podiže svijest o potrebi njezine zaštite i očuvanja. U cijelom tom procesu kriju se najveći izazovi upravljanja zaštićenim područjima, koji bi trebali biti u skladu s temeljnim ciljevima njihova ustroja.

Na području Zadarske županije nalazi se 20 zaštićenih područja prirode ukupne površine 71591,89 ha, što čini oko 10 % ukupne površine županije. U županiji se nalazi jedan nacionalni park (Paklenica), pet posebnih rezervata (Maslinik Saljsko polje, Dubrava – Hanzina, Velo i Malo blato, Kolanjsko blato – Blato Rogoza i Vransko jezero), tri parka prirode (Telašćica, Velebit i Vransko jezero), četiri spomenika prirode (Vrelo Une, špilja Modrič, Zeleni hrast i Cerovačke pećine), pet značajnih krajobrazza (sjeverozapadni dio Dugog otoka, otok Ošljak, kanjon Zrmanje, Dubrava – Hanzina i Zrće) te dva spomenika parkovne arhitekture (Park Falco Borelli i Park Vladimira Nazora) (Bačić, 2024) (Slika 1).

U neposrednoj blizini Zadarske županije nalaze se i druga zaštićena područja, među kojima se ističu tri nacionalna parka – Plitvička jezera, Krka i Kornati. Na razini Hrvatske Nacionalni park *Plitvička jezera* najviše privlači svojim ljepotama čiju vrijednost podiže njegova uvrštenost na UNESCO-ovu listu svjetske zaštite. Iz toga razloga taj nacionalni park ostvaruje najviše posjeta – u rekordnoj 2019. godini oko 1,77 milijuna posjeta, dok je na drugom mjestu Nacionalni park *Krka* s oko 1,36 milijuna ostvarenih posjeta u istoj godini (Ministarstvo turizma i sporta RH, 2020). Ti su brojevi smanjeni zbog pandemije bolesti COVID-19 i regulacije posjećenosti usmjerenoj nosivom kapacitetu parkova, pa je tako u 2022. godini NP *Plitvička jezera* ostvario oko 1,16 milijuna, a NP *Krka* oko 1,07 milijuna posjeta (Ministarstvo turizma i sporta RH, 2023). Da su zaštićena područja Republike Hrvatske sve atraktivnija, potvrđuju podatci o povećanju broja posjeta u proteklom desetljeću. Naime, u razdoblju 2011. – 2017. godine broj posjeta nacionalnim parkovima povećao se za oko 70 % (sa 2,19 milijuna na 3,73 milijuna posjeta) te su u odnosu na parkove prirode znatno privlačniji (Kreitmeyer, 2018). Turizam u nacionalnim parkovima ponajviše je usmjeren na sportsko-rekreacijski i ekoturizam, zatim

Slika 1. Prikaz zaštićenih područja prirode Zadarske županije

Izvor: izradio Ante Blaće, 2024., prema DGU, 2016; MGOR, 2024

obrazovni, seoski, etnoturizam i kulturni turizam. Svi navedeni elementi zahtijevaju znatna unaprjeđenja infrastrukture, okolišne učinkovitosti, vizualnog identiteta i promocije te edukacije zaposlenika.

Potrebno je istaknuti i to da u nacionalnim parkovima 96,6 % prometa ostvaruju strani posjetitelji, dok u parkovima prirode 80 % čine domaći posjetitelji (Kreitmeyer, 2018). Te podatke treba promatrati u kontekstu motivacije turista za posjećivanjem pojedinih odredišta u Hrvatskoj. Prema TOMAS istraživanju iz 2022./2023., turisti koji dolaze u jadransku Hrvatsku motivirani su pri odabiru te turističke regije prirodom (63,1 % ispitanika), pri čemu je 13,2 % ispitanika posjetilo neki nacionalni park ili drugo zaštićeno područje. Sukladno tome, ispitanici ljepotu prirode i krajolika ocjenjuju vrlo visokom ocjenom. U usporedbi s prethodnim istraživanjem iz 2019. vidi se blagi porast motivacije dolazaka turista vezanih za prirodu te interes za posjet zaštićenim područjima (Marušić i dr., 2023). Dakle, može se utvrditi da prirodna baština i zaštićena područja Hrvatske svojim ljepotama sve više privlače turiste i posjetitelje.

Motivacija, zadovoljstvo i lojalnost ekoturista

Iako je ekoturizam kao pojam često korišten, ne postoji jedinstvena definicija koja je općeprihvaćena u akademskoj zajednici. No Buckley (2016) smatra da se kao mjerodavan okvir za definiranje tog pojma može uzeti *Deklaracija o ekoturizmu* donesena u Quebecu na Konferenciji Ujedinjenih naroda o ekotu-

rizmu 2002. godine. U njoj se navodi da se ekoturizam temelji na svim trima načelima održivog turizma, koja se odnose na ekonomski, društveni i okolišni utjecaj koji turizam donosi. Pritom se ističe da ekoturizam posebno obilježava aktivan doprinos očuvanju prirodne i kulturne baštine te se kroz njega posjetiteljima tumači prirodna i kulturna baština odredišta. Također, njegovo je važno obilježje uključivanje lokalne, odnosno autohtone zajednice u planiranje, razvoj i provedbu aktivnosti, što onda pridonosi njihovoj dobrobiti. Uz to, navodi se da je ekoturizam pogodniji za individualne putnike i za organizirane ture namijenjene manjim grupama (United Nations Environment Programme i World Tourism Organization, 2002: 1–2).

S obzirom na to da je riječ o specifičnom obliku turizma, važno je istražiti motivaciju ekoturista. Smatra se da je motivacija pokretačka snaga koja stoji iza svih aktivnosti, odnosno djelovanja pojedinaca (Crompton, 1979). Brojna istraživanja proteklih godina bavila su se općenito motivacijom u turizmu (Yoo i dr., 2018; Yousaf i dr., 2018) ili motivacijom specifičnih demografskih segmenata kao što su turisti starije životne dobi (Otoo i dr., 2020) ili milenijalci (Rita i dr., 2019). No sve je više istraživanja vezanih za motivaciju turista koji putuju motivirani prirodom i prirodnom baštinom. Beaumont (2011) tvrdi da se ekoturizam može definirati kroz tri ključna obilježja, a to su priroda, učenje i održivost. No njezino je istraživanje pokazalo da se samo 6 % ispitanika može smatrati pravim ekoturistima prema navedenim kriterijima. Takvi turisti motivirani su prirodom i učenjem, pokazuju visoku razinu uključenosti u iskustva povezana s prirodom te visoku zabrinutost za okoliš ili održivost općenito.

Premda su mnogi istraživači nastojali proniknuti u specifičnosti tog tržišnog segmenta, brojne su oprečnosti u dobivenim rezultatima, pa se ne može govoriti o homogenom segmentu turista s istim obilježjima. Konu i Kajala (2012) segmentirali su posjetitelje zaštićenih područja prirode u Finskoj na temelju njihove motivacije posjeta i pritom identificirali četiri različita segmenta: društvene osobe koje rade na osobnom razvoju (engl. *social self-developers*), osobe koje vole vježbati i istraživati prirodu (engl. *exercising nature explorers*), tragači za mentalnim zdravljem koji pokazuju zahvalnost prema nostalgiji (engl. *nostalgia appreciative seekers of mental well-being*) i tragači za opuštanjem koji su orijentirani prirodi (engl. *nature-oriented relaxation seekers*). Isti autori utvrdili su da postoje statistički značajne razlike među navedenim segmentima kada je riječ o geodemografskim čimbenicima (kao što su dob, spol, država prebivališta, obrazovanje), navikama putovanja, izvorima informacija, zadovoljstvu i mjestima koja su posjetili. Pritom treba istaknuti da je skupina tragača za mentalnim zdravljem koja pokazuje zahvalnost prema nostalgiji posjetila najviše nacionalnih parkova u odnosu na druge segmente.

Uživanje u prirodi s obitelji ili prijateljima bila je najjača motivacija domaćih i stranih posjetitelja u jednom japanskom nacionalnom parku (Jones i Nguyen, 2021), dok je istraživanje Chow i dr. (2017) u jednom zaštićenom području Hong Konga pokazalo da su kod te skupine turista najvažniji in-

trinzični motivi poput relaksacije, fizičkog i mentalnog zdravlja te bijega od svakidašnjice. Alarcon-del-Amo i dr. (2023) podijelili su ekoturiste prema dva temeljna kriterija. Prvi prati razinu namjere (od najmanje do najveće) bavljenja nekim aktivnostima povezanim s ekoturizmom, a drugi prati njihovu voljnost višeg plaćanja za tu aktivnost. Prema tome, autori razlikuju tri skupine ekoturista – osnovne ekoturiste (tzv. ekoturisti mišljenja), prosječne ekoturiste te savjesne i aktivne ekoturiste. U njihovu istraživanju više od polovice ispitanika činili su tzv. prosječni ekoturisti (57,1 %).

Manji broj istraživanja povezanih s ekoturizmom istraživalo je povezanost motivacije te skupine turista i njihova zadovoljstva različitim elementima ponude u odredištu, kao i lojalnosti odredištu, premda je poznato da motivacija umnogome utječe na zadovoljstvo, a u konačnici i na spremnost za povratak u odredište ili njegovu preporuku. Tako Konu i Kajala (2012) utvrđuju da dvije skupine ekoturista, i to „osobe koje vole vježbati i istraživati prirodu“ i „tragači za mentalnim zdravljem koji pokazuju zahvalnost prema nostalgiji“, pokazuju najveću razinu ukupnog zadovoljstva u odnosu na druge segmente, a za ove potonje vjerojatnije je da će se vratiti u odredište, ali i da će ga preporučiti u usporedbi s drugim segmentima. Carvache-Franco i dr. (2022) također su dali svoj doprinos ovom području istraživanja utvrdivši da različite aktivnosti povezane s iskustvom u prirodi i učenjem o njoj (kao što je uživanje u krajoliku, promatranje flore i faune te prirodnih atrakcija i sl.), ali i doživljaj novih iskustava i istraživanje nepoznatoga, čine najvažnije prediktore zadovoljstva i lojalnosti posjetitelja zaštićenih područja na Kostariki. Važan uvid u zadovoljstvo posjetitelja nacionalnih parkova u Ekvadoru dali su Carvache-Franco i dr. (2019). Njihovo je istraživanje pokazalo da je među svim grupama identificiranih ekoturista najveću razinu ukupnog zadovoljstva pokazala grupa onih s „više motiva“ (motivirani prirodom, nagrađivanjem samog sebe, bijegom, samorazvojem i odnosom s obitelji i prijateljima). Ti turisti ujedno su iskazali i veću razinu namjere za ponovnim posjetom nacionalnom parku, a bili su i spremniji preporučiti odredište te dati pozitivne komentare kada u budućnosti budu razgovarali o odredištu.

Dakle, ne može se jednoznačno zaključiti da postoje specifični motivi zbog kojih ekoturisti najčešće putuju, biraju odredišta ili aktivnosti koje se u njima pružaju, a na njihovo zadovoljstvo i lojalnost također utječu različiti faktori. Jedan od razloga zašto se dosadašnje znanstvene spoznaje o ovom tržišnom segmentu tako razlikuju zasigurno je i činjenica da se u istraživanju ovog tržišnog segmenta često koriste različiti konstrukti za mjerenje navedenih varijabli.

Premda ekoturizam predstavlja putovanja motivirana posjetom prirodnoj baštini u najširem smislu, u ovom radu bit će prikazani rezultati jednog segmenta ekoturista koji obuhvaća turiste koji su posjetili barem jedno zaštićeno područje prirode, a pritom su kao prijevozno sredstvo za dolazak u odredište koristili usluge niskotarifnih zračnih prijevoznika. Specifičnost istraživanja upravo je u tome što nisu pronađena istraživanja nalik ovome.

Obilježja niskotarifnih zračnih prijevoznika i njihovih korisnika

Tržište zrakoplovnih prijevoznika tijekom godina kontinuirano raste što se posebno bilježi u proteklih tridesetak godina kada cijeli niz poduzeća ulazi u taj segment zračnog prometa. Takva intenzivna konkurencija nameće potrebu za osmišljavanjem poslovnih strategija kojim će se poduzeće izdvojiti od konkurencije koja nudi slične ili iste proizvode (Panduwinasari i dr., 2020). Neka od tih poduzeća odlučuju se na strategiju troškovnog vodstva, čime smanjuju cijene usluge i tako dolaze do razvoja tržišta niskotarifnih zračnih prijevoznika (Moreno-Izquierdo i dr., 2016). Sa smanjenjem cijena prijevoza dolazi do povećanja potražnje, posebice onoga vezanog za turistička putovanja (Sarilgan, 2016; Tsui, 2017). To je razlog zašto su niskotarifni zračni prijevoznici postali jedan od glavnih oblika civilnog zrakoplovstva diljem svijeta (Huang, 2023). Povećanje ovog tržišta od 2002. do 2022. godine za 4,75 puta događa se zbog snažne potražnje za letovima na kratkim relacijama i rasta potražnje za domaćim letovima (Precedence Research, 2023). Povećanje ponude niskotarifnih zračnih prijevoznika dovodi do lakšeg dosezanja većeg broja odredišta (Herjanto i dr., 2022; Huang, 2023). Budući da turisti žele što sigurnije i brže dosegnuti željeno odredište, uspješnost odredišta na turističkom tržištu uvelike ovisi i o njegovoj dostupnosti. Istodobno, prisutnost niskotarifnih zračnih prijevoznika unaprijeđuje poželjnost odredišta jer omogućuje njegovo brzo i sigurno dosezanje (Leou i dr., 2016; Santos i Cincera, 2018). Iako se očekivalo da će upravo taj oblik prijevoza najviše doprinijeti smanjenju sezonalnosti u mnogim turističkim odredištima, to se, nažalost, nije dogodilo (Donzelli, 2010; Graham i Dennis, 2010; Farmaki i Papatheodorou, 2015). Niža cijena prijevoza koju nude niskotarifni zračni prijevoznici turistima ostavlja mogućnost veće potrošnje u odredištu (Eugenio-Martin i Inchausti-Sintes, 2016; Santos i Cincera, 2018). Uz to, treba naglasiti da pojedini niskotarifni zračni prijevoznici, da bi se diferencirali na tržištu, u posljednje vrijeme uvode programe lojalnosti, obogaćuju svoje usluge uz dodatno plaćanje, stvaraju svoje paket-aranžmane i sl. (Farmaki i Papatheodorou, 2015).

Niz istraživanja posvećen je motivaciji za korištenje niskotarifnim zračnim prijevoznicima u odnosu na druge ponuđače zrakoplovnih usluga (Kotze, 2017; Tsui, 2017; Pan i Truong, 2018; Huang, 2023). Relativno mali broj radova istražuje motivaciju putovanja korisnika usluga niskotarifnih zračnih prijevoznika (Chang i dr., 2008; Krce Miočić i dr., 2018; Santos i Cincera, 2018; Lin i Zhang, 2021; Krce Miočić i dr., 2023). Lin i Zhang (2021) u istraživanju motivacije korisnika usluga niskotarifnih zračnih prijevoznika za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 dolaze do spoznaja da je imidž odredišta putovanja najutjecajnij čimbenik privlačenja ispitanika pri donošenju odluke o kupnji usluge, dok proizvodi i usluge specifični za zrakoplovstvo najmanje utječu na privlačenje korisnika usluga niskotarifnih zračnih prijevoznika. Istim je istraživanjem pokazano da je samoostvarenje/postignuće bilo na vrhu ljestvice važnosti pri odabiru odredišta, dok je motiv iskustva letenja bio na dnu te ljestvice (Lin i Zhang, 2021). Papatheodorou (2021) tvrdi da potražnja za zračnim prijevozom uvelike

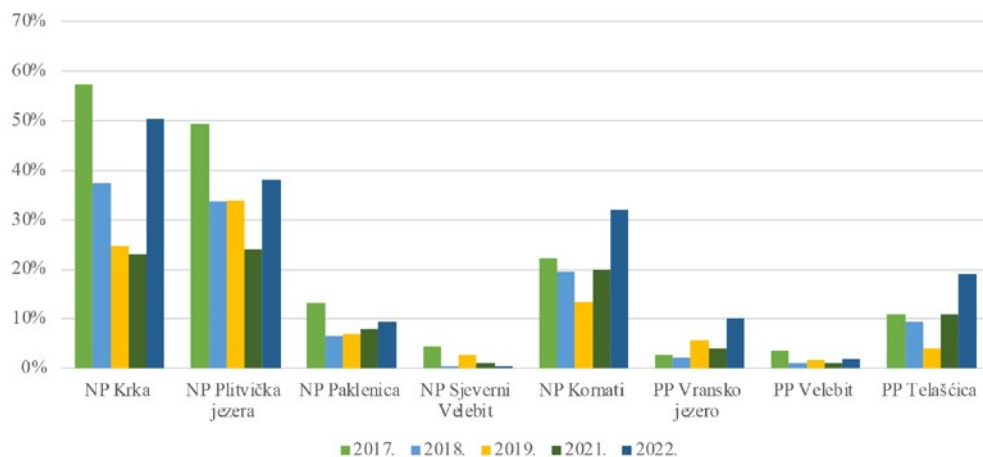
ovisi o prostornim atrakcijama turističkog odredišta, koje su uglavnom vezane za turizam, odnosno različitu motivaciju koja turiste pokreće na putovanje, kao što su posjet rodbini i prijateljima, posao, odmor i sl. Silva i dr. (2020) u svom radu ispituju razlike u potrošnji turista u odredištu prije i poslije uvođenja niskotarifnih letova. Utvrdili su promjene povezanosti potrošnje koju je turist ostvario nakon uvođenja niskotarifnih letova s obzirom na njegovu dob, veličinu grupe u kojoj turist putuje, nacionalnost, vrstu smještaja koju koristi i broj posjeta odredištu. U istraživanju povezanosti turističke potrošnje i motivacije ti autori koristili su skalu motiva Svjetske turističke organizacije (2021) koja prepoznaje četiri motiva: poslovno putovanje, posjet rodbini i prijateljima, odmor i ostalo. Utvrdili su da je nakon uvođenja niskotarifnih zračnih letova jedini značajan rezultat bio da turisti koji posjećuju odredište radi posjeta obitelji i prijatelja troše više u restoranima (Silva i dr., 2021).

Održivost je jedan od temeljnih izazova u budućem razdoblju na koji će zračni prijevoznici morati odgovoriti. Povećanjem broja sjedala, većim faktorom popunjenosti zrakoplova, korištenjem manjih zračnih luka koje su operativnije i novijih zrakoplova niskotarifni zračni prijevoznici pridonose smanjenju emisije CO₂, a ogoljena usluga dovodi do smanjenja količine otpada koji se stvara na letovima, međutim istodobno snažan rast broja letova dovodi do povećanja emisija štetnih tvari u okoliš (Kotze, 2017; Graver i Rutherford, 2021). Niskotarifni zračni prijevoznici ne primjenjuju dovoljno mjera strategije održivosti u svom poslovanju kao što to rade zračni prijevoznici koji pružaju punu uslugu. U budućnosti se očekuje da će niskotarifni zračni prijevoznici upravo u tom smjeru poboljšavati svoje poslovanje, da bi zadovoljili zahtjeve korisnika koji su ekološki osviješteni (Kotze, 2017; Orhan, 2021).

Za turističko odredište iznimno je važno da ne postane ovisno o ograničenom broju zračnih operatera jer njihov odlazak ili propadanje može dovesti do značajnih poremećaja u potražnji za odredištem (Farmaki i Papatheodorou, 2015; Koo, 2016). U pogledu Zračne luke Zadar, prijevoznik *Ryanair* ostvaruje najveći udio letova u ukupnom prometu. U 2019. godini 452 920 putnika Zračne luke Zadar koristilo je *Ryanair*, što je u ukupnom broju putnika činilo 56,52 % (interni podatci Zračne luke Zadar), stoga bi njegovim odlaskom moglo doći do narušavanja ravnoteže dolazaka turista koji u Zadarsku županiju dolaze zračnim prijevozom. Međutim, s obzirom na to da je udio tih putnika u ukupnom broju turista u Zadarskoj županiji relativno malen (13,1 % ukupnog broja turista 2019. godine), odustajanje nekog od prijevoznika ne bi značajno utjecalo na ukupne dolaske u turističko odredište (Marušić i dr., 2020).

Metodologija istraživanja

U okviru ovog rada prikazan je dio rezultata longitudinalnog primarnog istraživanja koje je provedeno u Zadarskoj županiji od 2017. do 2022. godine, izuzev 2020. godine kada nije provedeno zbog pandemije bolesti COVID-19. Cilj je istraživanja bio utvrditi profil, ponašanje i zadovoljstvo turista korisnika usluga niskotarifnih zračnih prijevoznika u Zadarskoj županiji. U tu svrhu

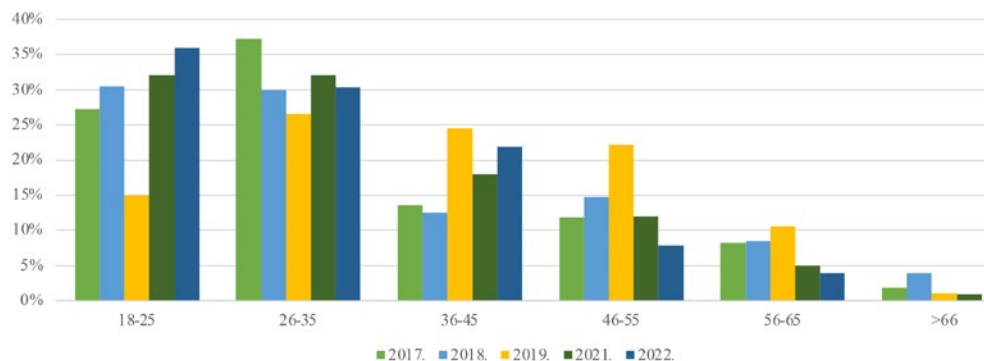

Slika 2. Zaštićena područja koja su ispitanici najčešće posjetili tijekom boravka u Zadarskoj županiji
Izvor: obrada autora prema provedenom primarnom istraživanju

provedeno je anketno istraživanje na odlaznom terminalu Zračne luke Zadar i to na prigodnom uzorku turista koji su Zadarsku županiju doputovali niskotarifnim zračnim prijevoznicima ($n = 3.111$). S obzirom na to da su u istraživanju mogli sudjelovati samo punoljetni turisti (18 i više godina) koji su ostvarili najmanje dva noćenja na području Zadarske županije, istraživanje se provodilo uz prisutnost educiranih anketara. Da bi se smanjila jezična barijera i bolje razumio predmet istraživanja, kao mjerni instrument korišten je strukturirani upitnik na njemačkom, engleskom i francuskom jeziku. Za potrebe ovog rada analizirani su i prikazani samo rezultati onih ispitanika koji su tijekom svog boravka u Zadarskoj županiji posjetili barem jedno zaštićeno područje prirode, njih ukupno 2115 ili 68 % od ukupnog uzorka ispitanika.

Rezultati istraživanja

U ukupnom uzorku od 3111 ispitanika, 68 % ili 2115 njih navodi da su posjetili barem jedno zaštićeno područje tijekom svog putovanja, od čega je najmanji udio bio 2022. godine (54 %), a najveći 2017. godine, kada je 75 % ispitanika posjetilo barem jedno zaštićeno područje. Upravo je taj uzorak ispitanika koji su posjetili barem jedno zaštićeno područje tijekom svojeg putovanja uzet u razmatranje u daljnjoj analizi. Treba naglasiti da su ispitanici imali mogućnost višestrukog odgovora, a najviše su posjećivali NP *Krka*, NP *Plitvička jezera*, NP *Kornati* te PP *Telašćica*. Također, neki su ispitanici u pojedinim godinama posjetili čak dva ili tri zaštićena područja. Gotovo kod svih navedenih zaštićenih područja vidi se značajan porast posjeta u 2022. godini u odnosu na prethodne godine (Slika 2). Svi navedeni nacionalni parkovi, uz NP *Brijuni*, ujedno su i najposjećeniji nacionalni parkovi u Hrvatskoj (Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske, 2023).

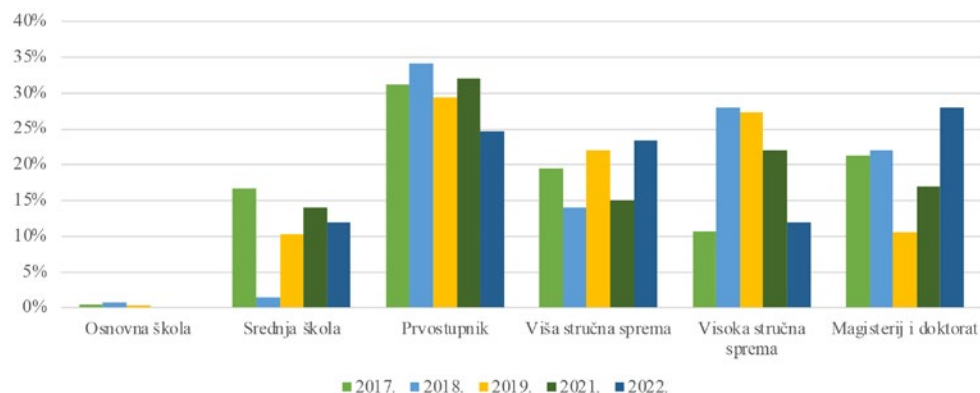
Slika 3. Dobni sastav ispitanika

Izvor: obrada autora prema provedenom primarnom istraživanju

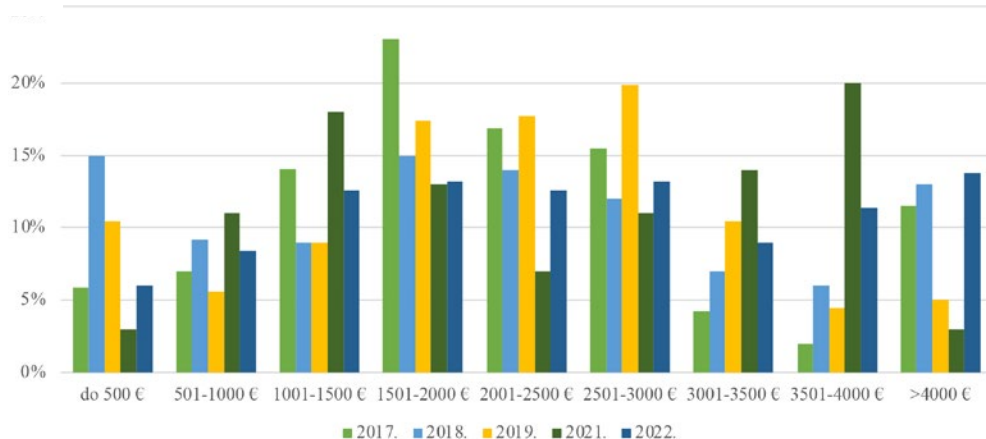
Sociodemografski profil ispitanika

Po pitanju demografskih obilježja, u razmatranom uzorku prevladava mlađa struktura starosne dobi turista do 35 godina. U istraživanom razdoblju utvrđen je porast udjela mladih od 18 do 25 godina te onih od 26 do 35 godina u 2021. i 2022. godini u odnosu na pretpandemijsko razdoblje (Slika 3), što je u skladu s ranijim tezama o dominantnom segmentu tržišta niskotarifnih zračnih prijevoznika (Krce Miočić i dr., 2018).

Obrazovna struktura ispitanika umnogome je uvjetovana velikim udjelom mladih u uzorku pa tako najveći udio ispitanika ima prvostupničku diplomu (Slika 4). No razvidan je izrazito visok udio ispitanika s magisterijem i doktoratom znanosti u 2022. godini. Alarcon-del-Amo i dr. (2023) u svom su istraživanju utvrdili da kategoriju aktivnih i savjesnih ekoturista, između ostaloga, obilježava iznadprosječni stupanj obrazovanja.

Slika 4. Obrazovni sastav ispitanika

Izvor: obrada autora prema provedenom primarnom istraživanju

Slika 5. Sastav ispitanika prema mjesečnim neto prihodima

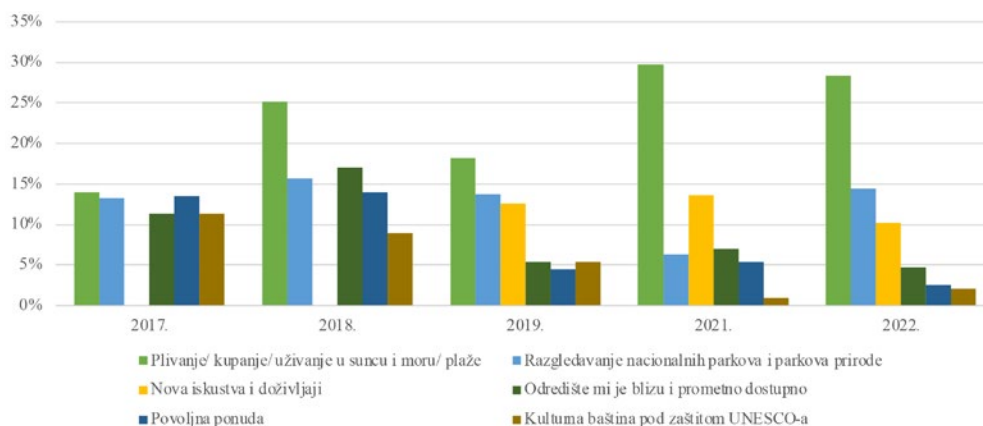
Izvor: obrada autora prema provedenom primarnom istraživanju

Prema individualnim mjesečnim neto prihodima prosječno je najviše onih ispitanika u prihodovnom razredu od 1501 do 2000 eura. Nakon pandemije iznimno je porastao udio onih s prihodima većim od 3500 eura, ali isto tako i onih s prihodima većima od 4000 eura (Slika 5). Riječ je primarno o zaposlenima u privatnom sektoru (prosječno 40 %), dok je 26 % bilo zaposlenih u javnom sektoru, 11 % samostalnih poduzetnika, 17 % učenika/studenata, 4 % umirovljenika i 2 % nezaposlenih.

Ostala obilježja ispitanika na putovanju

Ispitanici u analiziranom uzorku turista navode da u prosjeku najčešće putuju dva puta godišnje (45 %), dok njih 13 % navodi da putuje čak četiri i više puta godišnje. Kada je riječ o korištenju niskotarifnih zračnih prijevoznika, treba istaknuti da se radi o iskusnim korisnicima s obzirom na to da je u prosjeku 44 % ispitanika niskotarifne zračne prijevoznike koristilo dva do pet puta tijekom promatranog razdoblja, a čak 41 % njih šest i više puta.

Najveći udio ispitanika, njih čak 78 %, navelo je da Zadarsku županiju posjećuju prvi put (u svim je godinama udio ispitanika koji prvi put posjećuju Zadarsku županiju najmanje 75 %, a najviše 83 % u 2018. godini). To dovodi do pretpostavke da je upoznatost tih turista s odredištem znatno manja nego kod lojalnih turista koji su ga već nekoliko puta posjetili (samo 10 % ispitanika u cijelom uzorku navodi da je odredište posjetilo tri i više puta). Kada je riječ o pratnji tijekom putovanja, ispitanici su najčešće naveli da putuju u pratnji partnera (40 %), prijatelja (27 %) te obitelji (25 %).

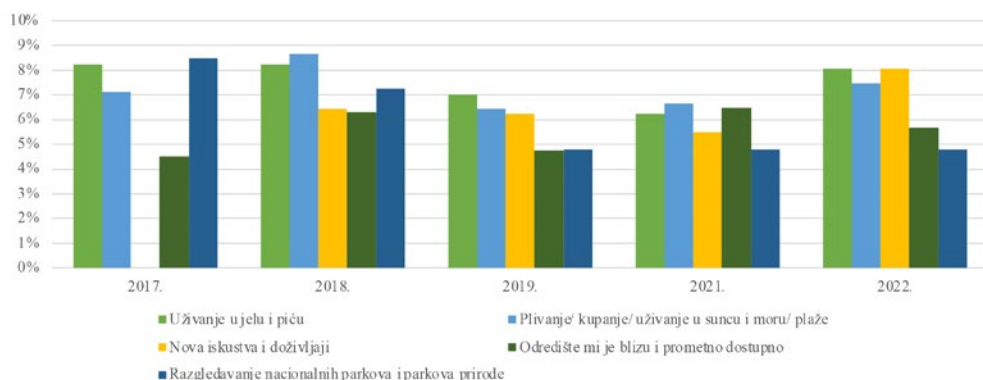
Slika 6. Primarni motiv dolaska ispitanika koji su posjetili barem jedno zaštićeno područje prirode

Izvor: obrada autora prema provedenom primarnom istraživanju

Motivacija ispitanika

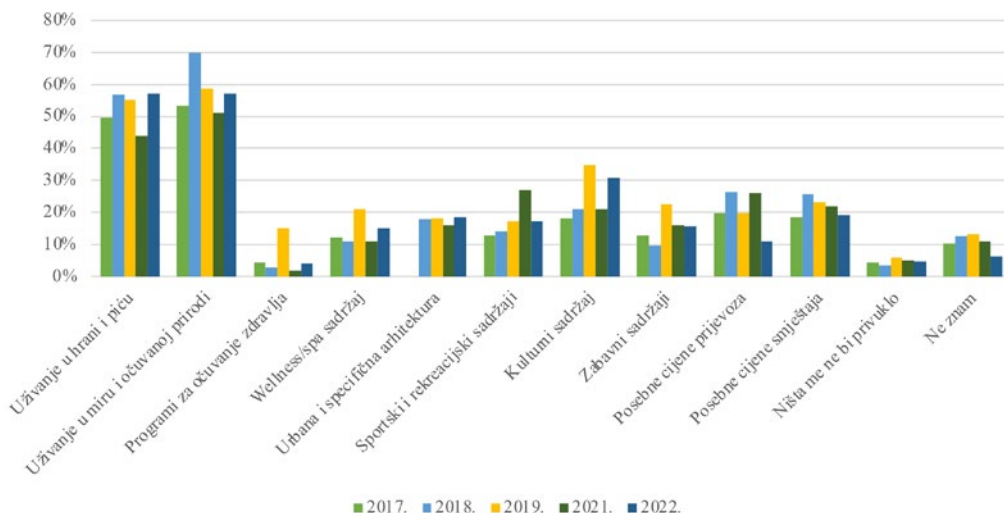
Kada se uzme u obzir ukupna motivacija ispitanog uzorka ($n = 3.111$), treba napomenuti da je najveći udio ispitanika došao u Zadarsku županiju motiviran plivanjem, kupanjem, uživanjem u suncu, moru i plažama (22 % od ukupnih ispitanika). No motiv razgledavanja nacionalnih parkova i parkova prirode nalazi se na četvrtom mjestu, kao i blizina odredišta (čini prosječno 8 %). Na Slici 6 prikazani su primarni motivi dolaska samo onih turista koji su posjetili barem jedno zaštićeno područje tijekom svog putovanja.

Primarni motiv dolaska svih ispitanika tijekom cijelog promatranog razdoblja bilo je, očekivano, plivanje, kupanje, uživanje u suncu, moru i plažama (u prosjeku 23 %). Potonji je udio među svim motivima porastao nakon prve godine pandemije bolesti COVID-19 (Slika 7). Motiv razgledavanja nacionalnih

Slika 7. Ostali motivi dolaska ispitanika koji su posjetili barem jedno zaštićeno područje prirode

Izvor: obrada autora prema provedenom primarnom istraživanju

Slika 8. Motivi za ponovni dolazak ispitanika u Zadarsku županiju

Izvor: obrada autora prema provedenom primarnom istraživanju

parkova i parkova prirode drugi je po učestalosti posjeta Zadarske županije onih turista koji su posjetili barem jedno zaštićeno područje prirode (u prosjeku 13 %), a odmah iza njega nova su iskustva i doživljaji (12 %). Međutim, treba istaknuti da su pandemijske 2021. godine, treći i četvrti motivi dolaska po rangui bili i opća sigurnost u odredištu (9 %) te smanjena mogućnost zaraze koronavirusom, uzročnikom bolesti COVID-19 (11 %). Ostali motivi (Slika 8) zbog kojih su se ispitanici odlučili posjetiti Zadarsku županiju bili su najviše uživanje u jelu i piću (8 %), zatim plivanje, kupanje, uživanje u suncu, moru i plažama (7 %) te nova iskustva i doživljaji (7 %). Na trećem mjestu najčešćih dodatnih motiva dolaska su posjet nacionalnim parkovima i parkovima prirode (6 %) te blizina i dostupnost odredišta (6 %).

Ispitanici navode da bi Zadarsku županiju ponovno posjetili najviše zbog uživanja u miru i očuvanoj prirodi (u prosjeku 53 %). U 2018. godini čak je 70 % ispitanika taj motiv naveo kao glavni za ponovni dolazak u budućnosti, a u 2022. godini njih 57 % (Slika 8). Drugi najčešći motiv za ponovni dolazak bilo je uživanje u jelu i piću (53 %), zatim kulturni sadržaji (25 %) te posebne cijene prijevoza (21 %) i/ili posebne cijene smještaja (22 %).

Zadovoljstvo, namjera preporuke i ponovnog posjeta

Za procjenu zadovoljstva korištena je skala od -2 (uopće nisam zadovoljan) do +2 (u potpunosti sam zadovoljan). Prosječno su ispitanici koji su posjetili barem jedno zaštićeno područje prirode svoje ukupno zadovoljstvo Zadarskom županijom ocijenili ocjenom 1,41 (najviše 2022. godine ocjenom 1,59). Premda nisu pronađene u potpunosti usporedive studije, te je rezultate mo-

Slika 9. Namjera ispitanika da preporuče i ponovno posjete Zadarsku županiju

Izvor: obrada autora prema provedenom primarnom istraživanju

guće, jednim dijelom, usporediti s rezultatima istraživanja Carvache-Franco i dr. (2019), koji su utvrdili da su ekoturisti koji su istaknuli više različitih motiva dolaska ujedno i najzadovoljnija skupina turista. Treba pritom istaknuti da su svoje zadovoljstvo ljepotom i očuvanošću prirode i krajolika ocijenili izrazito visokom prosječnom ocjenom 1,57 (najviše u 2022. godini ocjenom 1,64), a mogućnost nalaženja mira i tišine prosječnom ocjenom od 1,39 (najviše u 2022. godini ocjenom 1,51). S obzirom na to da je riječ o turistima koji su u odredište stigli zračnim prijevozom, pretpostavka je da unutar odredišta putuju nekim oblikom javnog prijevoza ili iznajmljenim prijevoznim sredstvom, stoga je važno utvrditi koliko su zadovoljni kvalitetom lokalnog/javnog prijevoza. Prosječno su svoje zadovoljstvo tim elementom ocijenili ocjenom 0,55. Kada je riječ o komplementarnim aktivnostima koje su povezane s ekoturizmom, turisti koji su posjetili barem jedno zaštićeno područje tijekom boravka u Zadarskoj županiji ocijenili su raznovrsnost ponude kulturnih događanja i sadržaja prosječnom ocjenom 0,85 (najviše u 2022. godini ocjenom 1,29), raznovrsnost i kvalitetu gastronomske ponude ocijenili su prosječnom ocjenom 1,05 (najviše u 2022. godini ocjenom 1,21), a raznovrsnost ponude sportsko-rekreacijskih aktivnosti prosječnom ocjenom 0,69 (najviše u 2022. godini ocjenom 1,25).

Vrlo velik udio ispitanika preporučio bi odredište, 90 % i više u istraživanom razdoblju (Slika 9). Potrebno je istaknuti podatak da je prosječno 27 % ispitanika izrazilo želju za ponovnim posjetom odredišta iduće godine, a 65 % njih odredište bi ponovno posjetilo u budućnosti. U 2022. godini zabilježen je najveći udio ispitanika koji bi Zadarsku županiju posjetili ponovno iduće godine (34 %) te onih koji bi ju posjetili ponovno u budućnosti (70 %).

Zaključak

U ovom radu prikazani su rezultati istraživanja prikupljeni tijekom petogodišnjeg razdoblja na uzorku turista korisnika usluga niskotarifnih zračnih prijevoznika koji su tijekom svog boravka u Zadarskoj županiji posjetili barem jedno zaštićeno područje prirode. Premda je očekivano da je motivacija tog segmenta turističke potražnje primarno vezana za sunce i more, na drugom mjestu primarnih motiva dolaska posjeti su nacionalnim parkovima i parkovima prirode. Dakle, oni koji su posjećivali zaštićena područja prirode zaista su bili i motivirani njima. Iznimno važan detalj dobiven ovim istraživanjem jest činjenica da je 2022. ostvaren značajan porast posjeta zaštićenim područjima prirode, posebno u NP *Krka*, NP *Kornati*, NP *Plitvička jezera*, ali i PP *Vransko jezero* i PP *Telašćica*. Pritom treba primijetiti da je iste godine bio iznimno visok udio turista s magisterijem i doktoratom znanosti, kao i visok udio ispitanika s osobnim prihodima većima od 4000 eura u odnosu na ostale godine. Tada je također zabilježena i najviša razina zadovoljstva, i to općenito sa Zadarskom županijom kao odredištem, ali i s drugim promatranim elementima.

Prema tome, postoje izvrsni preduvjeti za značajniji razvoj ekoturizma koji ne samo da se razvija sukladno načelima ekološke održivosti nego uključuje i lokalnu zajednicu te upoznaje turističku potražnju s kulturnom baštinom odredišta. Turisti obuhvaćeni ovim istraživanjem iskazali su zanimanje za upoznavanjem lokalne kulture i kulturne baštine, međutim potrebno je uložiti značajnije napore u samu prezentaciju kulture i obogaćivanje ponude kulturnim događanjima i sadržajima, za koje je ovaj tržišni segment zainteresiran. Sve su to nova iskustva i doživljaji zbog kojih turisti odlaze na putovanja i prema kojima biraju odredišta. Ne treba zanemariti ni motive koje ispitanici navode za povratak u Zadarsku županiju, a to su primarno mir i uživanje u očuvanoj prirodi, kao i uživanje u hrani i piću. Prema tome, budući bi razvoj trebao uključivati unaprjeđenje mreže javnog prometa između urbanih, primorskih odredišta i zaštićenih područja prirode, posebice onih koji još uvijek nisu previše turistički valorizirani, poput parkova prirode. Uz to, potrebno je uložiti dodatne napore u promociju upravo tih, manje poznatih zaštićenih područja prirode da bi se obogatila turistička ponuda Zadarske županije, ali i da bi se disperzirala potražnja iz zaštićenih područja prirode koja su tijekom glavne turističke sezone iznimno posjećena, prema onima manje posjećenima.

Premda postoje ranija istraživanja o korisnicima usluga niskotarifnih zračnih prijevoznika u turizmu, postoji znanstveni jaz u pogledu istraživanja tog segmenta turističke potražnje s obzirom na njihovu sklonost posjeti zaštićenim područjima prirode. Stoga se znanstveni doprinos ovog rada očituje upravo u multidisciplinarnom pristupu istraživanja ove teme te povezivanju različitih područja kao što su istraživanje turističkog tržišta, zaštićenih područja prirode, održivog razvoja, strateškog marketinga niskotarifnih zračnih prijevoznika te strateškog menadžmenta subjekata koji upravljaju zaštićenim

područjima prirode i odredišta koja su s emitivnim tržištima povezana niskotarifnim zračnim prijevoznicima. U ovom radu dan je pregled znanstvenih istraživanja povezanih s navedenim temama i područjima, a kroz rezultate primarnog istraživanja prikazan je profil jednog specifičnog segmenta ekoturista korisnika usluga niskotarifnih zračnih prijevoznika koji su posjećivali zaštićena područja prirode tijekom svog boravka u Zadarskoj županiji. Upravo to predstavlja osnovu za provedbu budućih istraživanja vezanih za navedenu temu.

Unatoč svemu tome, moguće je utvrditi i određena ograničenja pri provedbi istraživanja u okviru ovog rada, a ona se odnose na ograničenost na samo jedno odredište, na metodu uzorkovanja i na činjenicu da se istraživanje provodilo na odlaznim terminalima po odlasku iz odredišta, a ne tijekom boravka u odredištu. Također, nisu dane usporedbe s turistima koji su došli drugim prijevoznim sredstvima da bi se utvrdile potencijalne razlike u njihovim profilima. Buduća istraživanja svakako bi se trebala usmjeriti i na analizu različitih održivih ponašanja tog turističkog segmenta te bi se trebale utvrditi razlike između domaćih i stranih turista, posebice zbog različitih kulturoloških obilježja koja bi se više mogla povezati sa sociokulturološkom održivošću odredišta.

Literatura

- Alarcon-del-Amo, M. C., Lorenzo-Romero, C., Crespo-Jareño, J. A. (2023). Heterogeneous attitudes and behaviors in relation to participation in the ecotourism: Do customer segments play a role?, *Heliyon*, 9 (7), e17930. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e17930>
- Bačić, M. (2024). *Podatci JU Natura Jadera o zaštićenim područjima prirode Zadarske županije*. JU Natura Jadera.
- Beaumont, N. (2011). The third criterion of ecotourism: are ecotourists more concerned about sustainability than other tourists?, *Journal of Ecotourism*, 10 (2), 135–148. <http://dx.doi.org/10.1080/14724049.2011.555554>
- Bioportal (2024). Web portal informacijskog sustava zaštite prirode. URL: <https://www.bioportal.hr/gis/> (15. siječnja 2024.)
- Blaće, A. (2024). Prikaz zaštićenih područja prirode Zadarske županije, prema DGU, Državna geodetska uprava (2016). Središnji registar prostornih jedinica Republike Hrvatske (GIS slojevi). URL: <http://geoportal.hr/> (11. svibnja 2024.) i MGOR, Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja (2024). Bioportal. Informacijski sustav zaštite prirode. URL: <https://bioportal.hr/gis/> (11. svibnja 2024.)
- Buckley, R. (2016). Ecotourism, u: *Encyclopedia of Tourism*, u: ur. J. Jafari u H. Xiao, Cham: Springer, 284–285. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-01384-8>

- Carvache-Franco, M., Segarra-Oña, M., Carrascosa-López, C. (2019). Segmentation and motivations in eco-tourism: The case of a coastal national park, *Ocean & Coastal Management*, 178, 104812. <https://doi.org/10.1016/j.ocecoaman.2019.05.014>
- Carvache-Franco, M., Pérez-Orozco, A., Carvache-Franco, W., Viquez-Paniagua, A. G., Carvache-Franco, O. (2022). Motivations and their influence on satisfaction and loyalty in eco-tourism: A study of the foreign tourist in Costa Rica, *Anatolia*, 33 (3), 347–361. <https://doi.org/10.1080/13032917.2021.1933115>
- Chang, Y.-C., Hsu, C.-J., Williams, G., Pan, M.-L. (2008). Low cost carriers' destination selection using a Delphi method, *Tourism Management*, 29 (5), 898–908. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2007.11.004>
- Chow, A. S., Cheng, I. N., Cheung, L. T. (2017). Self-determined travel motivations and ecologically responsible attitudes of nature-based visitors to the Ramsar wetland in South China, *Annals of Leisure Research*, 22 (1), 42–61. <https://doi.org/10.1080/11745398.2017.1359791>
- Crompton, J. L. (1979). Motivations for pleasure vacation, *Annals of tourism research*, 6 (4), 408–424. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(79\)90004-5](https://doi.org/10.1016/0160-7383(79)90004-5)
- Dann, G. M. (1981). Tourist motivation an appraisal, *Annals of tourism research*, 8 (2), 187–219. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(81\)90082-7](https://doi.org/10.1016/0160-7383(81)90082-7)
- Donzelli, M. (2010). The effect of low-cost air transportation on the local economy: Evidence from Southern Italy, *Journal of Air Transport Management*, 16 (3), 121–126. <https://doi.org/10.1016/j.jairtraman.2009.07.005>
- Dudley, N. (ur.) (2008.) *Guidelines for Applying Protected Area Management Categories. Developing capacity for a protected planet*. Gland: International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN). URL: <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/pag-021.pdf> (15. siječnja 2024.)
- Eagles, F. J. P., Haynes D. C., McCool, F. S. (2002). *Sustainable Tourism in Protected Areas, Guidelines for Planning and Management*. Gland: IUCN.
- Eugenio-Martin, J. L., Inchausti-Sintes, F. (2016). Low-cost travel and tourism expenditures, *Annals of Tourism Research*, 57, 140–159. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2015.11.019>
- Farmaki, A., Papatheodorou, A. (2015). Stakeholder Perceptions of the Role of Low-cost Carriers in Insular Tourism Destinations: The Case of Cyprus, *Tourism Planning & Development*, 12 (4), 412–432. <https://doi.org/10.1080/21568316.2015.1013566>
- Graham, A., Dennis, N. (2010). The impact of low cost airline operations to Malta, *Journal of Air Transport Management*, 16 (3), 127–136. <https://doi.org/10.1016/j.jairtraman.2009.07.006>
- Graver, B., Rutherford, D. (2021). Low-Cost Carriers and US Aviation Emissions Growth, 2005 to 2019, *International Council on Clean Transportation*. URL: https://theicct.org/wp-content/uploads/2021/06/LCC-emissions_growth-mar2021.pdf (21. prosinca 2023.)

- Herjanto, H., Amin, M., Okumus, F., Cobanoglu, C. (2022). Airline service: low-cost-carriers (LCCs) failure and passenger emotional experience, *Tourism Review*, 77 (3), 945–963. <https://doi.org/10.1108/TR-01-2021-0025>
- Huang, Y. C. (2023). Low-Cost Airlines Not So Low-Cost-Exploring the Relationships among Travel Motivation, Service Quality and Satisfaction: The Moderating Roles of Perceived Value, *Research in Transportation Business & Management*, 49, 101008. <https://doi.org/10.1016/j.rtbm.2023.101008>
- Jones, T. E., Nguyen, M. H. (2021). Nature-based tourism motivations and visit profiles of domestic and international segments to a Japanese National Park, *Quaestiones Geographicae*, 40 (2), 77–92. <https://sciendocom/article/10.2478/quageo-2021-0013?tab=neueste-artikel>
- Klarin, T. (2018). The Concept of Sustainable Development: From its Beginning to the Contemporary Issues, *Zagreb International Review of Economics & Business*, 21 (1), 67–94. <https://doi.org/10.2478/zireb-2018-0005>
- Konu, H., Kajala, L. (2012). Segmenting Protected Area Visitors Based on Their Motivations. Vantaa: Metsähallitus. URL: <https://julkaisut.metsa.fi/wp-content/uploads/sites/2/2013/08/a194.pdf> (22. studenoga 2023.)
- Koo, T., Halpern, N., Papatheodorou, A., Graham, A., Arvanitis, P. (2016). Air transport liberalisation and airport dependency: developing a composite indeks, *Journal of Transport Geography*, 50, 83–93. <https://doi.org/10.1016/j.jtrangeo.2015.04.006>
- Kotze, R. (2017). Sustainability analysis of the airline Industry–Low cost carriers and full service carriers. IIIIEE Theses. URL: <https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOId=8923132&fileOId=8923133> (18. prosinca 2023.)
- Krce Miočić, B., Klarin, T., Vidić, G. (2018). The impact of low-cost carriers on tourists' motivation and decision on selection of a destination, u: *9th International Conference An Enterprise Odyssey: managing change to achieve quality development*, ur. I. Načinović, B. Jaković i I. Sever, University of Zagreb, Faculty of Economics and Business, 595–605. URL: <https://www.proquest.com/openview/72020b1e3e961ec78fceb825f4a880a8/1?pq-origsite=gscholar&cbl=38689> (13. siječnja 2024.)
- Krce Miočić, B., Klarin, T., Vidić, G. (2023). The Role of Culture in Attracting Tourists Travelling by Low-Cost Carriers to Zadar, *Academica Turistica-Tourism and Innovation Journal*, 16 (1). <https://doi.org/10.26493/2335-4194.16.89-102>
- Kreitmeyer, I. (2018). Turizam u parkovima Hrvatske. Konferencija „Parkovi Hrvatske i turizam. URL: https://mint.gov.hr/UserDocsImages/AA_2018_c-dokumenti/180703_i_kreitmeyer_konf.pdf (16. siječnja 2024.)
- Leou, C. H. E., Chan, S. H. G., Li, Y. M. i Song, Y. C. (2016). Influences of Macau Visitor Expectations on Purchase and Behavioural Intention: Perspectives of Low-cost Carrier Passengers, *International Business Research*, 9 (10), 127–139. <https://doi.org/10.5539/ibr.v9n10p127>

- Lin, Y. H. i Zhang, C. (2021). Investigating air travellers' travel motivation during a pandemic crisis, *Journal of Air Transport Management*, 97, 102138. <https://doi.org/10.1016/j.jairtraman.2021.102138>
- Marušić, Z., Čorak, S., Ivandić, N., Beroš, I., Ambrušec, M. (2020). *Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj: TOMAS Hrvatska 2019*. Zagreb: Institut za turizam. URL: <https://iztg.hr/hr/projekti/tomas-istrazivanja/> (13. siječnja 2024.)
- Marušić, Z., Beroš, I., Sever, I., Ivandić, N., Čorak, S. (2023). *Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj: TOMAS Hrvatska 2022./2023*. Zagreb: Institut za turizam. URL: <https://iztg.hr/hr/projekti/tomas-istrazivanja/> (13. siječnja 2024.)
- MINGOR, Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, Zavod za zaštitu okoliša i prirode (2021). Što je zaštićeno područje. URL: <https://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja/sto-je-zasticeno-podrucje> (15. siječnja 2024.)
- MINGOR, Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, Zavod za zaštitu okoliša i prirode (2023a). Međunarodno vrijedna područja. URL: <https://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja/međunarodno-vrijedna-podrucja> (15. siječnja 2023.)
- MINGOR, Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, Zavod za zaštitu okoliša i prirode (2023b). Javne ustanove za upravljanje zaštićenim područjima i područjima ekološke mreže. URL: <https://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/zasticena-podrucja/upravljanje-zasticenim-podrucjima/javne-ustanove-za> (15. siječnja 2023.)
- Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske (2020). *Turizam u brojkama 2019*. URL: https://www.htz.hr/sites/default/files/2020-07/HTZ%20TUB%20HR_%202019%20%281%29.pdf (16. siječnja 2024.)
- Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske (2023). *Turizam u brojkama 2022*. URL: https://www.htz.hr/sites/default/files/2023-07/HTZ%20TUB%20HR_%202022.pdf (16. siječnja 2024.)
- Moreno-Izquierdo, L., Ramón-Rodríguez, A. B., Perles-Ribes, J. F. (2016). Pricing strategies of the European low-cost carriers explained using Porter's Five Forces Model, *Tourism Economics*, 22 (2), 293–310. <https://doi.org/10.5367/te.2016.0551>
- NN, 80/2013. Zakon o zaštiti okoliša.
- NN, 80/2019. Zakon o zaštiti okoliša.
- Orhan, G. (2021). The effects of airline strategies on environmental sustainability, *Aircraft Engineering and Aerospace Technology*, 93 (8), 1346–1357. <https://doi.org/10.1108/AEAT-03-2021-0078>
- Otoo, F. E., Kim, S., Choi, Y. (2020). Understanding senior tourists' preferences and characteristics based on their overseas travel motivation clusters, *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 37 (2), 246–257. <https://doi.org/10.1080/10548408.2020.1740136>

- Pan, J. Y., Truong, D. (2018). Passengers' intentions to use low-cost carriers: An extended theory of planned behavior model, *Journal of Air Transport Management*, 69, 38–48. <https://doi.org/10.1016/j.jairtraman.2018.01.006>
- Panduwinasari, E., Afandi, A., Wahyuni, H. (2020). Low Cost Carrier in Airlines: In Terms of Cost Perspective. U: Eltivia, N. (ur.): *1st Annual Management, Business and Economic Conference (AMBEC 2019)*, Atlantis Press, 84–89. <https://doi.org/10.2991/aebmr.k.200415.017>
- Papatheodorou, A. (2021). A review of research into air transport and tourism: Launching the Annals of Tourism Research Curated Collection on Air Transport and Tourism, *Annals of Tourism Research*, 87, 103151. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2021.103151>
- Precedence Research (2023). Low-cost Carrier Market (By Aircraft Type: Narrow Body, Wide Body; By Distribution Channel: Online, Travel Agency; By Operations: Domestic, International; By Application: Individual, Commercial) – Global Industry Analysis, Size, Share, Growth, Trends, Regional Outlook, and Forecast 2023-2032 URL: <https://www.precedenceresearch.com/low-cost-carrier-market> (21. siječnja 2024.).
- Rita, P., Brochado, A., Dimova, L. (2019). Millennials' travel motivations and desired activities within destinations: A comparative study of the US and the UK, *Current Issues in Tourism*, 22 (16), 2034–2050. <https://doi.org/10.1080/13683500.2018.1439902>
- Santos, A., Cincera, M. (2018). Tourism demand, low cost carriers and European institutions: The case of Brussels, *Journal of transport geography*, 73, 163–171. <https://doi.org/10.1016/j.jtrangeo.2018.04.026>
- Sarilgan, A. E. (2016). Impact of low cost carriers on Turkish tourism industry, *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 6 (4), 176–188. <http://dx.doi.org/10.6007/IJARBS/v6-i4/2088>
- Silva, F. J. F., Câmara, G. F. M., Vieira, J. A. C. i Santos, C. A. S. M. (2020). Is the spending behaviour of tourists affected by low-cost carriers' operation? Some empirical evidence, *Tourism Management Perspectives*, 33, 100630. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2019.100630>
- Tsui, K. W. H. (2017). Does a low-cost carrier lead the domestic tourism demand and growth of New Zealand?, *Tourism Management*, 60, 390–403. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2016.10.013>
- United Nations Environment Programme i World Tourism Organization (2002). *Québec Declaration on Ecotourism*. URL: <https://www.gdrc.org/uem/eco-tour/quebec-declaration.pdf> (15. studenoga 2023.)
- Vidaković P. (2003). *Nacionalni parkovi i zaštićena područja u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Fond za stipendiranje mladih za zaštitu prirode i turizma.
- World Tourism Organization (2021). *International Tourism Highlights*, 2020 Edition, Madrid: UNWTO. <https://doi.org/10.18111/9789284422456>

- Yoo, C. K., Yoon, D., Park, E. (2018). Tourist motivation: an integral approach to destination choices, *Tourism review*, 73 (2), 169–185. <https://doi.org/10.1108/TR-04-2017-0085>
- Yousaf, A., Amin, I., Santos, J. A. C. (2018). Tourist's motivations to travel: A theoretical perspective on the existing literature, *Tourism and hospitality management*, 24 (1), 197–211. <https://doi.org/10.20867/thm.24.1.8>

PROTECTED NATURAL AREAS AS A MOTIVATOR FOR TOURISTS USING LOW-COST AIRLIN

Abstract

The aim of this paper is to determine the profile, behaviour and satisfaction of tourists who used low-cost carriers and visited at least one protected natural area during their stay in Zadar County. For this purpose, a primary survey was conducted from 2017 to 2022 at the Zadar Airport on a convenience sample of tourists who used low-cost carriers. Out of a total sample of 3111 respondents, 2115 visited at least one protected natural area during their trip, and this sample was analysed for the purpose of this study.

The research shows that a younger age structure prevails among the responding tourists. These are experienced users of low-cost carrier services, and over two-thirds have stated that they are visiting Zadar County for the first time. They are primarily motivated by sun and sea, then by national parks and nature parks. The surveyed tourists express a high level of satisfaction with Zadar County as a destination, its beauty and preservation of nature, and the possibility of finding peace and quiet, while they are less satisfied with the quality of local/public transport and the diversity and quality of the gastronomic offer. They also state that they would visit Zadar County again primarily in order to enjoy the peace and preserved nature or food and drinks, for the sake of its cultural offer, special transport prices or special accommodation prices.

Given the results of the research, there are very good preconditions for a significant development of ecotourism within the market segment of low-cost carrier users. However, certain measures and activities need to be undertaken to improve the tourist offer based on natural resources at a destination. Although ecotourism implies travelling that is motivated by visiting natural heritage in the broadest sense, this study presents the results in a segment of ecotourists who visited at least one protected natural area and used low-cost carriers to reach the destination. This specificity is precisely the scientific and practical contribution of this research.

Keywords: *ecotourism, tourist motivation, low-cost carriers, protected natural areas, Zadar County*

